Visie Opvang en Beschermd Wonen Parkstad 2026-2035

De kracht van samen

Voorwoord

Voor u ligt de visie op Opvang en Beschermd Wonen Parkstad 2026-2035. Het vorige visiedocument is eind 2017 vastgesteld door de parkstadgemeenten. Het is nu tijd om terug te kijken en een nieuwe vast te stellen die richting geeft aan ons beleid.

Waar willen we naar toe met elkaar? We willen dat in Parkstad iedereen een dak boven z'n hoofd heeft. Dat mensen die het niet alleen redden de ondersteuning krijgen die ze nodig hebben, zo lang als nodig. En dat in Parkstad al onze inwoners mee kunnen doen, erbij horen. Dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Alleen samen kunnen we het hoofd bieden aan de uitdagingen die er liggen. Samen als gemeenten, maar ook samen met de zorgorganisaties en woningcorporaties. En samen met de burgers die het betreft, de mensen die ondersteuning ontvangen, maar óók hun buren.

Deze visie is tot stand gekomen in gesprek met alle partijen in Parkstad. In bijeenkomsten met het zorgveld, de toegangsmedewerkers van de gemeenten en de woningcorporaties hebben we opgehaald wat belangrijk is voor deze visie. De gemeenteraden en commissies zijn betrokken in de vorm van een raadsinformatieavond. Daarnaast zijn we een paar keer bijeengeweest met de Parkstad Sociaal Domein Adviesgroep Opvang en Beschermd Wonen. In deze adviesgroep zijn WMO-adviesraden van de Parkstadgemeenten en cliëntenraden vertegenwoordigd. Ook bestuurlijk is veel afstemming geweest tussen de betrokken portefeuillehouders van de Parkstadgemeenten. Het is daarmee een visie geworden van ons allen, alle partijen die betrokken zijn bij Opvang en Beschermd Wonen in Parkstad. Met deze visie kunnen we samen verder bouwen aan een nog beterere ondersteuning voor onze dak- en thuisloze inwoners. En onderdak en begeleiding voor de inwoners die vanwege psychosociale problematiek een beroep moeten doen op Beschermd Wonen.

Een visie gaat over de hoofdlijnen, het stipje aan de horizon. Onder de visie komen drie uitvoeringsplannen te hangen, elk voor een periode van drie jaar. In zo'n uitvoeringsplan staat waar we concreet mee aan de slag gaan gebaseerd op maatschappelijke behoefte en in samenhang met aanpalend beleid. Het eerste uitvoeringsplan, voor de periode 2026-2029, zal in het eerste half jaar van 2026 worden vastgesteld door de colleges van Parkstad.

1. Wat is Opvang en Beschermd Wonen?

Waar hebben we het over, als we het hebben over Opvang en Beschermd Wonen?

Maatschappelijke opvang

Met opvang bedoelen we Maatschappelijke Opvang. Maatschappelijke Opvang is bedoeld voor mensen die naast dakloosheid met meerdere problemen kampen, zoals geweldsproblematiek, opvoedingspro-blemen, psychiatrische-, somatische-, verslavingsproblemen en een licht verstandelijke beperking. Er is vrijwel altijd sprake van schulden, daarnaast is er geregeld sprake van werkloosheid en het gebrek aan een zinvolle daginvulling. Dit maakt de hulpvraag complex en veelomvattend. Mensen verblijven enkele maanden tot een half jaar in de Maatschappelijk Opvang (soms langer) en werken aan doelen op verschillende levensgebieden (inzicht in eigen financiële situatie, daginvulling, inkomen, sociale relaties etc) met als doel uitstroom naar zelfstandig wonen of een passende woonvorm. De focus ligt op het versterken van de eigen kracht in plaats van op de tekortkomingen, met eigen regie als uitgangspunt. Een kleine groep zorgmijders gebruikt de Opvang incidenteel en slechts voor korte periodes, waardoor duurzame uitstroom nog niet haalbaar is. Gedurende een jaar maken ongeveer 300 inwoners gebruik van de Maatschappelijke Opvang in Parkstad. Een deel van de mensen die gebruik maken van de opvang, stroomt uit naar Beschermd Wonen. Een ander deel kan zelfstandig wonen.

Beschermd Wonen

Een voorziening voor Beschermd Wonen biedt een veilige en beschermde woonomgeving en begeleidt de bewoners naar zelfredzaamheid. Beschermd Wonen wordt niet altijd intramuraal (binnen een instelling) geboden, het kan ook ambulant. Het onderscheid tussen Beschermd Wonen ambulant (ook wel Beschermd Thuis genoemd) en reguliere ambulante Wmo-zorg is de aard van de ondersteuning in verband met de ernst van de problematiek van cliënten. Bij Beschermd Wonen moet ook 's nachts en in het weekend ondersteuning (en toezicht) beschikbaar zijn. Mensen die gebruik maken van Beschermd Wonen in het kader van de Wmo, hebben het perspectief om binnen één tot enkele jaren uit te stromen. Wanneer dat perspectief er niet is, kunnen ze aanspraak maken op zorg in het kader van de Wet langdurige zorg (Wlz).

Vrouwenopvang

Naast de Maatschappelijke Opvang kennen we ook Vrouwenopvang, voor vrouwen die bescherming nodig hebben in verband met geweld. Het kan hierbij gaan om huiselijk geweld, eergerelateerd geweld of mensenhandel. Deze vrouwen zijn dus niet 'gewoon dakloos', maar op de vlucht vanwege geweld. De Vrouwenopvang maakt onderdeel uit van de gehele keten rond Geweld in afhankelijkheidsrelaties, en maakt daarmee geen onderdeel uit van het beleid Opvang en Beschermd Wonen. Ook de financiering staat los hiervan: er is een aparte doeluitkering voor Vrouwenopvang en aanpak Geweld in Afhankelijkheidsrelaties. Echter waar het gaat om het realiseren van fysieke opvangplekken nemen we Vrouwenopvang wel mee in deze visie.

Het verhaal van: Melissa

“Ik mag trots zijn op de stappen die ik heb gezet” Melissa (19), bewoonster bij Schelter045, vertelde haar indrukwekkende levensverhaal. Hieronder volgt haar verhaal - grotendeels in haar eigen woorden.

Een onzekere start

Vanaf mijn zesde levensjaar heb ik in totaal in dertien verschillende instellingen gewoond. Mijn ouders konden mij toen niet de zorg bieden die ik nodig had. Door mijn gedragsproblematiek — die later bleek voort te komen uit misbruik door de stiefvader van een schoolvriend — werd ik uit huis geplaatst. Uit verhalen weet ik dat ik als zesjarig kind al dacht: Als ik er niet meer ben, hoeven mijn ouders zich geen zorgen meer om mij te maken.

Ontvoering en gesloten jeugdzorg

Op mijn veertiende werd ik door drie mannen meegenomen in een auto. Eén van hen bracht me in een vrachtwagen richting Schiphol. Toen we daar aankwamen, waarschuwde iemand op een motor dat er een controle aan zat te komen. Ik lag toen met ontbloot bovenlijf onder een deken in de vrachtruimte. Tijdens de controle werd ik gevonden en overgedragen aan de politie. Na het verhoor ben ik overgeplaatst naar een gesloten afdeling van de jeugdzorg, omdat niet alle daders waren opgepakt. Daar heb ik anderhalf jaar verbleven.

Hopen op stabiliteit — en weer verhuizen

Daarna kwam ik op een open groep in Berg en Terblijt te wonen. Toen die groep sloot, ben ik op mijn eigen verzoek bij mijn vader en zijn vriendin (mijn stiefmoeder) gaan wonen. In het begin ging dat goed; ik werkte bij Meander en had het gevoel dat het de goede kant opging. Na het overlijden van mijn opa — die altijd voor me opkwam — ontstonden er steeds meer spanningen. Na meerdere ruzies over kostgeld, wat voor mij als een afwijzing voelde, werd ik uit huis gezet.

Op straat en weer ondersteuning

Drie dagen leefde ik op straat, daarna mocht ik tijdelijk bij mijn zus wonen. Via haar kwam ik weer in contact met mijn oude mentor. Hij zette de lijntjes voor mij uit en zorgde ervoor dat ik bij Levanto werd ingeschreven. Na twee maanden bij mijn zus had ik een intake bij de Putgraaf, waarna ik werd geplaatst op de jongerenafdeling van Schelter045.

Hulp die werkt

Ik ben dankbaar dat deze hulp er is — eigenlijk ben ik dat ook niet anders gewend. Ik voel me gehoord en heb een vaste persoonlijk begeleider bij wie ik altijd terechtkan. Natuurlijk heb ik mijn ups en downs, maar ik probeer positief te blijven en overal het beste van te maken.

Vooruitkijken

Door alle veranderingen ben ik mijn baan kwijtgeraakt. Ik heb al gesolliciteerd, maar het is nog niet gelukt. Ik ben voornemens in de toekomst een opleiding te volgen, maar eerst wil ik aan mezelf werken en therapie starten. Daarom ga ik nu naar de POH (praktijkondersteuner) via de huisarts. Mijn hoop is om een leuke baan te vinden en uiteindelijk een eigen plek te hebben.

Nu ze haar verhaal met ons deelt, beseft Melissa dat ze trots mag zijn op alles wat ze samen met haar begeleiding al heeft bereikt.

2. Terugblik: Wat hebben we de afgelopen jaren bereikt?

De vorige visie Opvang en Beschermd Wonen Parkstad (november 2017) was gebaseerd op het advies van de landelijke adviescommissie Toekomst Beschermd Wonen, commissie Dannenberg. De uitgangspunten waren:

1. Zorg voor een stabiele woonplek in de wijk, midden in de samenleving.
2. Maak spaarzaam gebruik van een beschermde woonvoorziening.
3. Organiseer persoonsgerichte zorg met focus op herstel en participatie.
4. Houd de herstelroute open, schrijf niemand af.
5. Organiseer de condities voor sociale inclusie:

- Versterken van zelfmanagement, ervaringsdeskundigheid en informele zorg.
- Garanderen van langdurige begeleiding met flexibele intensiteit.
- Ondersteuningscontinuüm voor herstel en participatie.
- Een breed arsenaal van woonvarianten.
- Beschikbare en betaalbare wooneenheden.
- Laagdrempelige toegang tot zorgfuncties.
- Duurzaam samenwerken tussen gemeenten en zorgverzekeraars.
- Borgen van kwaliteit en vraaggerichtheid van ondersteuning.

We constateren dat dit advies nog altijd actueel en richtinggevend is, en hanteren het opnieuw als uitgangspunt. Wel voegen we het perspectief van ‘de ander’, de buurtbewoner er nog aan toe.

Op basis van de vorige visie zijn we aan de slag gegaan met uitvoeringsplannen. Terugkijkend zien we de volgende resultaten:

Intensieve samenwerking tussen opvang en Beschermd Wonen partners.
De samenwerking tussen partijen is goed. De Beschermd Wonen aanbieders werken samen in het samenwerkingsverband Beschermd Thuis Parkstad. Samen pakken ze alle aanvragen op, en helpen elkaar om ook voor de mensen met een complexe ondersteuningsvraag passende ondersteuning te verlenen. De opvangaanbieders onderling werken ook goed samen en bespreken de nieuwe instroom in het opvangoverleg. De verbinding tussen Beschermd Wonen en Opvang kan echter nog verbeterd worden. Dit zijn nog te veel gescheiden werelden, terwijl het voor een belangrijk deel om dezelfde doelgroep gaat en alle opvangaanbieders ook Beschermd Wonen aanbieden.

Kwalitatieve verbetering van de opvanglocaties.
De opvanglocaties zijn verbeterd. Locaties die niet voldeden zijn gesloten (Pension Mijnzicht, Dag en Nachtopvang de Klomp). Ze zijn vervangen door ruime locaties met, naast prettige gemeenschappe-lijke ruimten, ook voldoende privacy, zoals eigen kamers en sanitair (jongerenopvang de Putgraaf, Credohuis Parkstad, Gasthuis). Een andere locatie is ingrijpend verbouwd en heeft een nieuwe naam gekregen: Heugderlicht is nu Shelter 045. Momenteel wordt ook de Vrouwenopvang Blijf van m’n Lijf verbouwd zodat ook deze locatie optimaal voldoet aan de voorwaarden om te werken aan herstel: een lichte rustige eigen plek om tot rust te komen en vandaar uit het leven weer op orde te krijgen.
De kwaliteit van de Beschermd Wonen locaties is wisselend, maar over het algemeen goed. Alleen zorgpension Nuth is dringend aan vervanging toe.

Meer diversiteit in het aanbod.
Naast de opvang in een opvangvoorziening kennen we nu ook een andere vorm van opvang: kleinschalige opvang in de wijk. Dat zijn gewone huizen en appartementen, waar één of twee cliënten tijdelijk zelfstandig wonen met ambulante begeleiding. Daarbij hebben we ervaren dat lang niet iedereen goed gedijt bij deze vorm van opvang: het vraagt zelfregie en geen overlastgevend gedrag. Voorzieningen met 24 uurs toezicht en begeleiding blijven dus ook noodzakelijk. Voor jongvolwasse-nen hebben we, al naar gelang de begeleidingsbehoefte, meerdere locaties beschikbaar: van heel kleinschalig in een gezinsachtige setting (Credohuis Parkstad) tot meer zelfstandig (Putgraaf, Shelter 045). Daarnaast hebben we ervaring opgedaan met begeleid wonen voor jongeren, een tussenvorm om opvang of beschermd wonen te voorkomen.
Ook binnen Beschermd Wonen is er een breed pallet aan voorzieningen beschikbaar van verschillende aanbieders met elk een eigen signatuur en expertise.

Professionaliseren van de Toegang. In 2023 hebben we de Toegang tot beschermd Wonen opnieuw ingericht, in de vorm van het Loket Opvang en Beschermd Wonen (LOBW). Dit team is gesitueerd in Heerlen. Indicatiestellers met veel kennis van de doelgroep en het zorgveld, werken samen met lokale WMO-consulenten, betrokkene zelf en het samenwerkingsverband Beschermd Thuis Parkstad om voor iedereen met een zorgvraag een passende oplossing te vinden. Deze samenwerking verloopt heel goed.

Doorontwikkeling Loket Housing.
Loket Housing is in 2013 opgericht om mensen uit de Opvang te bemiddelen naar een sociale huurwoning. Na al die jaren heeft Loket Housing zich ontwikkeld tot een betrouwbare organisatie voor woningbouwcorporaties en gemeenten. Loket Housing zorgt ervoor dat mensen die dak- en thuisloos zijn en een begeleidingsvraag hebben, duurzaam gehuisvest worden in de Parkstadgemeenten. Zij doen dit voor mensen die uitstromen uit een intramurale setting, zoals een opvang of beschermd wonen locatie. Daarnaast bemiddelen ze ook voor mensen die in hun woning overlast geven en herplaatst moeten worden. Ze hebben zich gespecialiseerd in het plaatsen én begeleiden van mensen met een intensieve begeleidingsvraag of justitieel verleden.

Het verhaal van: Collin

“Al heb ik diep gezeten, ik heb geleerd dat je met hulp en vertrouwen altijd weer kunt opstaan.”
— Collin, 56 jaar

Ik zie mezelf als een goed mens. Van huis uit heb ik normen en waarden meegekregen, en ik was altijd een echt mama’s kindje. Toch heb ik door mijn verslaving mijn familie veel verdriet aangedaan. Het begon al op jonge leeftijd, rond mijn twintigste, toen ik bij de marine zat. Ik had geld genoeg en functioneerde goed, ondanks mijn gebruik. Maar toen ik terugkwam, werd mijn gebruik zorgwekkender.

Na jaren op straat te hebben geleefd en te moeten stelen of bedelen, besloot ik methadon te gaan gebruiken. Dat hield ik ruim twintig jaar vol. In die periode werkte ik nog, onder andere in de verf- en auto-industrie. Toen na twaalf jaar mijn relatie uitging, kocht ik een eigen huis. Maar kort daarna sloeg het noodlot toe: terwijl ik het ‘te koop’-bord van mijn huis verwijderde, viel ik acht meter naar beneden. Ik belandde met mijn hoofd op de grond — mijn kaak en schedel waren gebroken. Het licht ging letterlijk uit.

Na een lange ziekenhuisperiode volgde revalidatie bij Adelante. Toen ik eindelijk weer thuis was, merkte ik dat ik de druk van alles alleen moeten regelen niet meer aankon. De financiële problemen stapelden zich op. Uiteindelijk verloor ik mijn huis, kwam op straat te staan en raakte volledig uitgeput - lichamelijk èn geestelijk.
Ik had genoeg van het zwerven en meldde mezelf bij het Leger des Heils. Daar kwam ik terecht op de Klompstraat, en later bij Schelter 045. In het begin vond ik het ontzettend moeilijk. Ik moest nog regelmatig naar de neuroloog, kreeg zelfs nog een kleine TIA, en de drukte in Schelter vond ik zwaar. Zoveel mensen met hun eigen problemen, dat was soms nog lastiger dan het leven op straat.
Toch was ik dankbaar dat ik bij Schelter op alle vlakken geholpen werd. Ik had werkelijk niets meer- geen woonadres, geen bankrekening, geen uitkering. Dankzij mijn persoonlijk begeleider werd ik opnieuw ingeschreven bij de gemeente Landgraaf. Mijn legitimatie en bankzaken werden geregeld, mijn WIA-uitkering hersteld en mijn financiën in beheer genomen door Novum Budgetbeheer. Zonder die hulp had ik dat nooit meer alleen kunnen redden.

Door mijn val zie ik nog maar slecht, wat me erg onzeker maakt en afhankelijk van anderen. Ik ben voor 70 tot 80 procent afgekeurd, en dat blijft soms moeilijk te accepteren. Toch probeer ik vooruit te kijken. Inmiddels ben ik uitgestroomd naar een KSO-woning (kleinschalige opvang). Het is hier rustig, misschien iets té rustig, maar ik weet dat dit tijdelijk is — een stap richting begeleid wonen.
Ik hoop voor de toekomst dat ik rust vind, me kan berusten in wat er is gebeurd, en een nieuwe invulling aan mijn leven kan geven. Want al heb ik diep gezeten, ik heb ook geleerd dat je met hulp, vertrouwen en de juiste mensen om je heen altijd weer kunt opstaan. Dat is voor mij “de kracht van samen”.

3. Hoe ziet het huidige landschap er uit?

Opvang

Jaarlijks subsidiëren we Levanto, Leger des Heils en Credohuis Parkstad. Zij bieden samen een breed pallet aan opvangmogelijkheden inclusief benodigde ondersteuning en begeleiding. Per 1 januari 2026 ziet het aanbod er als volgt uit:

- Algemene Opvang (Shelter 045 in Landgraaf met max. 40 eenpersoonskamers en 2 meer-per-soonskamers als flexibele schil. Daarnaast 26 reguliere woningen/appartementen verspreid over Parkstad.
- Opvang voor mensen met een verslaving (Dag- en nachtopvang Het Gasthuis van het Leger des Heils in Heerlen met 30 plekken);
- Jongerenopvang (Putgraaf van Levanto in Heerlen met 27 plekken);
- Kleinschalige Jongerenopvang (Credohuis Parkstad in Kerkrade met 3 plekken opvang en drie Beschermd Wonen);
- Moeder- en Kindopvang (In Landgraaf met 12 plekken). Als flexibele schil worden 4 vakantiewo-ningen ingezet. Dit betreft opvang voor dakloze moeders en kinderen, waarbij géén sprake is van opvang vanwege huiselijk geweld.
- Housing First met 35 plekken verspreid over Parkstad.

Beschermd Wonen

Op basis van een subsidietender voor de duur van 4 jaar is met ingang van 1 januari 2023 het samenwerkingsverband Beschermd Thuis Parkstad verantwoordelijk voor het bieden van Beschermd Wonen aan alle inwoners van Parkstad die deze vorm van ondersteuning nodig hebben. De organisaties die deel uitmaken van het Samenwerkingsverband Samen Thuis Parkstad zijn: Stichting Anna, stichting Credohuis Parkstad, Stichting Exodus Nederland, Herstelzorg Heuvelland, Kracht in Zorg (onderdeel van Mondriaan), Leger des Heils, Levanto, Mondriaan, Op Mezelf, Philadelphia W & B Zuid, Radar, Tobas, Talent, Zorggroep de Alliantie en stichting Zonnewende. Mondriaan is penvoerder namens dit samenwerkingsverband. Ondanks dit veelkleurig samenwerkingsverband komt het af en toe voor dat bepaalde expertise en/of locatiekenmerken wordt gemist, of dat het ontbreekt aan capaciteit. Via onderaannemerschap worden aanbieders ingeschakeld om toch in passende zorg te kunnen voorzien. Daarnaast zijn er nog enkele pgb's beschermd Wonen. De laatste jaren zijn er geen nieuwe pgb's toegekend, omdat ons zorg in natura aanbod toereikend is.

Vrouwenopvang:

- het Blijf van m'n Lijfhuis (van Levanto met 11 plekken, geheim adres) en vier doorstroomhuizen.
- 4 plekken buiten de regio voor slachtoffers mensenhandel

Het verhaal van: Danny

Zo'n 13 jaar geleden ben ik vanuit een langdurige opname, afwisselend met op mijn eigen plek wonen, naar een BW verhuisd. In eerste instantie ben ik naar BW Spekheide (groepswonen) verhuisd. Na hier zo'n 8 jaar gewoond te hebben en een grote ontwikkeling te hebben doorlopen heb ik mijn vleugels mogen spreiden om de stap naar BW de Hofpoel te maken. Hier woon ik nu zo'n 5 jaar en ik vind het fijn dat ik de mogelijkheid heb gekregen om me nog meer te ontwikkelen tijdens het individueel wonen, in een eigen appartement.

Het groepswonen was wel leuk, alleen was het zo nu en dan lastig om rekening te houden met elkaar. Ik had alleen een eigen slaapkamer en de rest in huis moest ik delen. Ik vind het fijn dat ik de mogelijkheid heb gekregen om me verder te ontwikkelen en ben blij met een eigen appartement. Hierdoor kan ik gerichter oefenen om uiteindelijk te stap te zetten naar zelfstandig wonen.

Uiteindelijk zou ik graag de stap zet naar zelfstandig wonen. Wel zou ik het fijn vinden dat ik dan de eerste tijd begeleiding hierbij krijg. Mocht dit allemaal goed gaan en ik heb mijn draai gevonden op mijn eigen plek zou ik in de verre toekomst wellicht iets van betaald werk willen doen. Dat zal ik dan bespreken met de begeleiding die ik dan nog krijg.

Als ik zo terugkijk denk ik dat ik kan zeggen dat ik enorm ben gegroeid.

4. Maatschappelijke ontwikkelingen

De samenleving verandert en dat heeft directe gevolgen voor Opvang en Beschermd Wonen. Verschillende maatschappelijke trends zorgen ervoor dat de zorgvraag complexer wordt en de ondersteuning intensiever. Zo kampen jongeren steeds vaker met mentale problemen, terwijl ouderen binnen de opvang juist andere vormen van zorg nodig hebben. Tegelijkertijd neemt de sociale steun af, groeit de digitale kloof en wordt het leven voor veel mensen ingewikkelder. Deze ontwikkelingen vragen om een toekomstgerichte aanpak waarin wonen, zorg en welzijn hand in hand gaan. Naast deze maatschappelijke ontwikkelingen krijgen we signalen binnen dat het af en toe knelt in onze voorzieningen waardoor sommige mensen tijdelijk niet de juiste ondersteuning krijgen.

Gesignaleerde knelpunten in Parkstad

Binnen de opvang en beschermd wonen lopen we tegen meerdere knelpunten aan. De opvanglocaties zitten regelmatig vol, waardoor mensen die acuut hulp nodig hebben soms niet direct terechtkunnen. We moeten dan met veel improvisatie tijdelijke oplossingen regelen. Daarnaast zijn er situaties waarin mensen vanwege complexe problematiek, zoals ernstige verslaving, slachtoffers van mensenhandel of behoefte aan lichamelijke verzorging, niet binnen de reguliere opvang passen. Ook voor mensen die niet in de Opvang willen zonder hun huisdier hebben we nog geen passende oplossing. Binnen Beschermd Wonen is er onvoldoende aanbod voor mensen met zware GGZ-problematiek of verslavingsproblematiek die behandeling nodig hebben, terwijl de wachttijden voor behandeling lang zijn. De doelgroep die gebruik maakt van de opvang is verzwaard.

Psychische problemen bij jongeren nemen toe
Steeds meer jongeren en jongvolwassenen hebben last van mentale klachten, zoals stress, angst of ernstigere psychische aandoeningen. Dat komt onder andere door prestatiedruk, onzekerheid over de toekomst en het ontbreken van een stevig sociaal netwerk. Daarom is het belangrijk dat hulp makkelijk te vinden is en goed aansluit bij hun leefwereld.

Oudere cliënten vragen andere zorg

Ook binnen opvang en beschermd wonen worden cliënten steeds ouder. Dat zorgt voor andere en vaak complexere zorgvragen. Ouderen hebben vaker te maken met psychische kwetsbaarheid, lichamelijke klachten en minder mobiliteit. Dit vraagt om passende woonvormen, goede medische zorg en een aanpak waarin welzijn en veiligheid samenkomen. Om hier goed op in te spelen, is het nodig te investeren in voorzieningen die geschikt zijn voor alle levensfasen, samenwerking tussen het medische en het sociale domein en meer kennis over ouderenzorg in het sociaal domein.

Minder sociale steun en maatschappelijke verruwing

Vroeger konden mensen vaak rekenen op familie, buren of de gemeenschap. Nu raken steeds meer mensen sociaal geïsoleerd. Daardoor zijn ze vaker afhankelijk van professionele hulp, en worden problemen minder snel opgemerkt. Het is dus belangrijk om te investeren in buurtinitiatieven en het versterken van sociale samenhang. Daarbij moeten we rekening houden met de toenemende diversiteit in de samenleving. Cultuursensitief werken is van belang.

Digitale kloof en individualisering

Technologie biedt nieuwe mogelijkheden voor zorg, maar sluit ook mensen uit die digitaal minder vaardig zijn. Tegelijkertijd leven mensen steeds meer op zichzelf, terwijl de maatschappij steeds ingewikkelder wordt. Regels, systemen en verwachtingen zijn voor veel mensen lastig te begrijpen. Dat leidt soms tot schulden, dakloosheid of psychische problemen Daarom moet technologie ondersteunend zijn, zonder dat het menselijke contact verdwijnt.

Woningnood en spanningen thuis

Door de woningnood is het ook voor kwetsbare groepen lastig om een betaalbare woning te vinden. Vooral jongeren hebben moeite om zelfstandig te gaan wonen. Dat zorgt voor onzekerheid en stress in andere delen van hun leven. Ook relationele problemen worden moeilijker op te lossen als er geen alternatieve woonruimte is. Mensen blijven dan noodgedwongen samenwonen in ongezonde situaties, wat psychische klachten kan verergeren. Daarom zijn tijdelijke opvang en flexibele woonoplossingen belangrijk om mensen perspectief te bieden.

Tekort aan zorgpersoneel

Er is een groot tekort aan zorgpersoneel, vooral in de geestelijke gezondheidszorg. Daardoor lopen wachttijden op en krijgen mensen niet op tijd hulp. Dit raakt ook de opvang en beschermd wonen, waar de druk toeneemt. Om dit op te vangen, zijn slimme oplossingen nodig: betere samenwerking, inzet van digitale hulpmiddelen, scholing en aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden.

Zorg in de wijk: kansen en knelpunten

Steeds meer mensen met een zorgvraag wonen in gewone wijken in plaats van instellingen. Dat biedt kansen voor herstel en meedoen, maar vraagt ook om wijken die dit aankunnen. In de praktijk komen mensen vaak terecht in buurten die al onder druk staan. Daarom is het belangrijk om te investeren in wijkontwikkeling en lokale netwerken, en te streven naar spreiding van voorzieningen

5. Visie aan de hand van pijlers

Zoals hierboven beschreven verandert onze samenleving. Denk aan vergrijzing, meer psychische problemen bij jongeren, digitalisering, individualisering en een steeds ingewikkelder dagelijks leven. Daardoor hebben meer mensen hulp nodig. Tegelijkertijd vallen sociale netwerken weg, is het lastig om een woning te vinden en kampen zorgorganisaties met personeelstekorten. Het beleid verschuift van tijdelijke opvang naar duurzaam wonen. Dat biedt kansen, maar ook uitdagingen. Daarom is een toekomstgerichte en samenhangende aanpak nodig.

De uitgangspunten van de commissie Dannenberg, zoals al genoemd in het hoofdstuk terugblik, vertalen wij voor de regio Parkstad als volgt:

1

Voorkomen is beter dan genezen

We investeren in mentale veerkracht, bestaanszekerheid, passende huisvesting en toegang tot geestelijke gezondheidszorg. Ook al vallen deze onderwerpen deels buiten opvang en beschermd wonen, ze zijn cruciaal om te voorkomen dat mensen in de opvang terechtkomen. Een goede samenwerking tussen Jeugdwet, Wmo en opvang zorgt voor een soepele overgang en continuïteit van zorg. Elke gemeente speelt hierin een belangrijke rol, maar ook de zorgverzekeraars en zorgkantoor.

2

Maatwerk is de standaard

Iedereen is anders en heeft andere hulp nodig. Daarom kiezen we voor flexibele en persoonlijke ondersteuning, zonder aparte voorzieningen per doelgroep. We zorgen dat de juiste kennis beschikbaar is en kijken bijvoorbeeld naar het toelaten van huisdieren in de opvang. Ook volgen we de groeiende instroom van jongvolwassenen, zodat onze aanpak blijft aansluiten.

3

Eerst een woning, dan herstel

Een eigen huis is geen eindpunt, maar een startpunt. Met het ‘Wonen Eerst’-principe geven we mensen zonder zware zorgvragen direct een woning. Vanuit die stabiele basis kunnen ze werken aan herstel, meedoen in de samenleving en hun leven weer opbouwen. We ontwikkelen verschillende woonvormen die passen bij uiteenlopende situaties.

4

Samen leven in de wijk

We stimuleren contact tussen buurtbewoners en cliënten via gezamenlijke activiteiten. Door stigma te doorbreken en te leren van initiatieven waarbij mensen met en zonder zorgvraag samen wonen bouwen we aan wijken waar iedereen welkom is. Kennis delen en deskundigheid vergroten zijn hierbij belangrijk.

5

Ervaringsdeskundigen inzetten

Mensen met eigen ervaring in opvang of zorg brengen waardevolle inzichten. Zij worden op verschillende plekken ingezet bij de ondersteuning. We betrekken hen ook actief bij het maken, uitvoeren en beoordelen van beleid.

6

Eerlijke verdeling over gemeenten

Opvang en beschermd wonen moeten eerlijk verdeeld worden over gemeenten en wijken. Wij kijken daarbij naar de draagkracht zodat kwetsbare wijken niet overbelast raken en iedereen een kans krijgt op herstel in een passende omgeving. Ook financieel verdelen we de lasten tussen de gemeenten.

7

Gemeenten aan het roer

Gemeenten hebben de regie. Wij bepalen welke ondersteuning passend is. Wij zorgen voor samenhang tussen de verschillende domeinen, zoals wonen, zorg en inkomensondersteuning. Wij stemmen af met partners zodat het aanbod aansluit bij wat de inwoners nodig hebben.

8

Werken met data

We gebruiken cijfers en registraties om trends te herkennen, beleid te onderbouwen en resultaten te volgen. Zo weten we wat werkt en waar we moeten bijsturen.

9

Samenwerken zonder schotten

We zorgen dat verschillende domeinen — zoals zorg, wonen en welzijn — goed samenwerken.
Een groot deel van de BW-cliënten valt onder de Wet langdurige zorg (Wlz). Deze plekken worden ingekocht door het Zorgkantoor. Daarom willen we nauw met het Zorgkantoor samenwerken, zowel ten aanzien van het gebied van kwaliteit en de spreiding van voorzieningen.
Professionals trekken samen op, burgers weten waar ze terecht kunnen, en opvang en beschermd wonen zijn onderdeel van één geheel.

6. Financiën

Op dit moment ontvangt Heerlen alle Rijksmiddelen voor Opvang en Beschermd Wonen voor Parkstad op basis van het historische verdeelmodel. Het Rijk is sinds 2020 voornemens de centrumgemeente-constructie voor Beschermd Wonen af te schaffen. De bedoeling is dat via een ingroeipad van tien jaar elke gemeente een steeds groter deel (in jaar tien 100%) van de voor haar bestemde rijksmiddelen ontvangt. De beslissing hierover (Wet Woonplaatsbeginsel) wordt echter telkens uitgesteld waardoor decentralisatie op z'n vroegst in 2027 zal plaatsvinden. Daarbij moeten we rekening houden dat het beschikbare budget in de toekomst zal afnemen. Want ook als de centrumgemeenteconstructie gehandhaafd blijft, zal het rijksbudget herverdeeld worden tussen de centrumgemeenten (via het objectieve verdeelmodel). Daarbij zullen wij als regio minder budget ontvangen dan nu het geval is.

Als de decentralisatie op enig moment wel doorgaat, zullen we als gemeenten gezamenlijk moeten zorgen voor een dekkend zorgaanbod. Er zijn verschillende mogelijkheden waarop we dat kunnen doen. In de eerder vastgestelde visie en uitvoeringsagenda's is opgenomen dat we de regionale voorzieningen samen in stand zullen houden en bekostigen. Dit doet eer aan het begrip solidariteit.

Er zijn diverse varianten mogelijk: naar rato van de rijksbijdrage die elke gemeente ontvangt, naar rato van inwonertallen, met toepassing van het woonplaatsbeginsel of een combinatie daarvan.

In 2023 hebben we vanwege het voornemen van het Rijk om de centrumgemeenteconstructie af te schaffen samen een nieuwe centrumregeling opgesteld. Deze is vanwege uitgestelde besluitvorming door het Rijk niet door de gemeenteraden vastgesteld. In die regeling hadden we afgesproken de bestaande centrumgemeenteconstructie te behouden en hoe we de kosten die verbonden zijn aan de uitvoering van de regeling eerlijk zouden verdelen. Met betrekking tot de kosten was de afspraak dat zo lang Heerlen voldoende rijksmiddelen ontvangt voor Opvang en Beschermd Wonen gezamenlijk, Heerlen de kosten volledig voor haar rekening zou nemen. Wanneer de kosten hoger zijn dan de door Heerlen ontvangen rijksmiddelen (vanwege de stapsgewijze verdeling van de middelen) zouden de kosten gezamenlijk gedragen worden door alle gemeenten van Parkstad. De hoogte van de gemeentelijke bijdrage stoelde op de gedachte dat de verdeling zowel recht moet doen aan het daadwerkelijke gebruik van de voorzieningen door inwoners, als aan het principe van solidariteit tussen de gemeenten.

De afspraak is gemaakt dat de bijdrage voor elke gemeente voor de helft bepaald wordt op basis van de herkomstgemeente (woonplaatsbeginsel) en voor de helft op basis van de rijksbijdrage die die gemeente ontvangen heeft.

Deze afspraak is het uitgangspunt. Als het Rijk de budgetten gaat herverdelen zal bekeken moeten worden of bovenstaande afspraak nog steeds voldoende recht doet aan het daadwerkelijke gebruik van de voorzieningen door inwoners en aan het solidariteitsprincipe. Leidend is dat we de regionale voorzieningen samen betalen. Dit doen we op basis van een gedegen raming van de kosten (een begroting). De inschatting is dat het rijksbudget dat we blijven ontvangen voldoende is om de voorzieningen gezamenlijk te bekostigen.

7. Aanpalend beleid en wet- en regelgeving: landelijk en lokaal

Woonzorgvisie

Begin 2025 is de Toekomstvisie Wonen Welzijn en Zorg Parkstad vastgesteld door alle gemeenteraden. Het doel van deze visie is het creëren van vitale en inclusieve wijken door passende woonoplos-singen voor kwetsbare burgers. De visie geeft richting aan de toekomstige inrichting van de woningvoorraad, waarbij speciale aandacht wordt besteed aan gemengde woonvormen, de spreiding van sociale huurwoningen, en de behoefte aan betaalbare woningen voor mensen met een zorgvraag. Voor inwoners die zichzelf kunnen redden en ook voor inwoners die ondersteuning nodig hebben, zoals de beschermd wonen en maatschappelijke opvangdoelgroep. In een aantal wijken van Parkstad is sprake van een (toenemende) concentratie van bewoners in een kwetsbare positie. In de meeste van deze wijken gaat die concentratie samen met meer overlast en onveiligheid. Hier staat de leefbaarheid structureel onder druk. De Woonzorgvisie zal worden vertaald in een uitvoeringsplan waarin concreet gemaakt wordt hoe het creëren van vitale en inclusieve wijken zal worden bereikt. Het eerste uitvoeringsplan onder de nieuwe visie Opvang en Beschermd Wonen en het uitvoeringsplan Woonzorgvisie zullen in samenhang worden opgesteld.

Wet bijzondere maatregelen en grootstedelijke problematiek

Sommige gemeenten gebruiken de Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek om kwetsbare wijken te beschermen tegen overbelasting. In Parkstad hebben Heerlen, Kerkrade en Brunssum besloten deze wet, de Parkstadwet, binnen hun eigen gemeente toe te passen vanaf 2026. Deze maatregel kan de uitstroom uit onze opvang en beschermd wonen voorzieningen vertragen omdat er minder huurwoningen voor deze doelgroep beschikbaar komen. Daarom is maatwerk belangrijk, met oog voor herstel en het recht op wonen. Een toekomstgerichte aanpak vraagt om balans tussen bescherming van buurten en het bevorderen van inclusie.

Wet Versterking Regie op de Volkshuisvesting

De Wet Versterking Regie op de Volkshuisvesting schrijft voor dat gemeenten en provincies samen verantwoordelijk zijn voor een evenwichtige verdeling van woningen, ook voor kwetsbare doelgroepen zoals de Opvang en Beschermd Wonen doelgroep. In dat kader moet er regionaal een urgentieregeling komen: afspraken over wie voorrang krijgt bij huisvesting, zodat mensen uit opvang en beschermd wonen sneller een passende woning vinden. Dit voorkomt dat gemeenten ieder hun eigen regels hanteren en zorgt voor één duidelijke lijn in de regio. Zo wordt urgentie niet langer een lokale uitzondering, maar een structureel onderdeel van het regionale woonbeleid, passend binnen de landelijke regie die de wet beoogt. De Wet Versterking Regie op de Volkshuisvesting zal naar verwachting in de loop van 2026 worden vastgesteld.

Participatiewet in balans

De Participatiewet streeft naar een inclusieve arbeidsmarkt waarin iedereen naar vermogen bijdraagt. Voor mensen in opvang en beschermd wonen is dat niet altijd haalbaar door psychische, sociale of praktische belemmeringen. Een gebalanceerde toepassing van de wet vraagt om maatwerk, waarbij ruimte is voor herstel, stabiliteit en passende ondersteuning richting participatie.

Wet BRP (briefadres)

De Wet Basisregistratie Personen (BRP) regelt de registratie van persoonsgegevens van inwoners in Nederland. Voor mensen die (dreigend) dakloos zijn kan inschrijving in de BRP lastig zijn, bijvoorbeeld door het ontbreken van een vast woonadres. Toch is een correcte inschrijving belangrijk voor toegang tot zorg, uitkeringen en ondersteuning. Daarom is maatwerk nodig om registratie mogelijk te maken, ook in tijdelijke of bijzondere woonvormen.

Zorg en veiligheid

Als gemeenten werken we intensief samen met externe partners zoals woningcorporaties en zorgaanbieders, maar minstens zo belangrijk is de interne samenwerking tussen Openbare Orde en Veiligheid (OOV) en het sociaal domein. Soms is er sprake van op het oog tegengestelde belangen: waar de OOV inzet op tegen gaan van overlast, vraagt het sociaal domein aandacht voor opvang van inwoners met onbegrepen gedrag. Beleidsinstrumenten zoals het Damoclesbeleid en de discretionaire bevoegdheid van de burgermeester dienen daarom zorgvuldig en gewogen worden toegepast, waarbij ook het sociaal domein een stem krijgt. De beweging om veiligheid en zorg te verbinden, zoals zichtbaar in de ontwikkeling van zorg- en veiligheidshuizen, blijkt zinvol. Het is belangrijk dat deze integrale benadering ook binnen gemeenten wordt toegepast.

IZA/AZWA en GALA

Het Integraal Zorgakkoord (IZA) is een samenwerking van zorgpartijen uit 2022 met als doel de zorg toekomstbestendig, toegankelijk en betaalbaar te houden. Het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) is een recenter akkoord (2025) dat de afspraken van het IZA uitbreidt en verdiept. Het AZWA legt meer nadruk op samenwerking tussen het medische en sociale domein, de aanpak van personeelstekorten en het verlichten van wachtlijsten. Het Gala richt zich met name op preventie. Het akkoord streeft ernaar om in 2040 een gezonde generatie te hebben die in een gezonde leefomgeving leeft.

Van opvang naar wonen

Het landelijke beleid wil daklosheid aanpakken door mensen sneller aan een eigen woning te helpen. Het Nationaal Actieplan Daklosheid zet in op het recht op wonen: iedereen verdient een plek om tot rust te komen en mee te doen. Gemeenten krijgen meer mogelijkheden om woningen te realiseren en de verbinding tussen wonen en zorg te versterken. Voor opvang en beschermd wonen betekent dit een verschuiving: van langdurige opvang naar begeleiding in een eigen woning. Dat vraagt om goede samenwerking tussen gemeenten, woningcorporaties en zorgorganisaties.